

Nr 16/1994

Carl Tham

Ett porträtt

Henrik Toremark

Förord

Innehåll

Inledning	4
Ideologen till vänster	5
Det nya partiprogrammet	6
Löntagarfondernas fader	8
Tham på väg ut	11
Sida-chefen tycker till	11
Bistånd till vänster om marknaden	12
I utrikes ärenden	15
Gulf-kriget	15
Östeuropa och kommunismens fall	16
Arbetslöshetens Europa	16
Välfärdsstatens försvarare	17
Utbildningsministern	18
Sammanfattning och slutsatser	20

Inledning

Före valet lät Timbro publicera en bok med titeln "Skuggkabinettet". Författarna porträtterade där ledande socialdemokratiska företrädare vilka kunde förväntas bekläda olika statsrådsposter i händelse av en socialdemokratisk valseger. "Skuggkabinettet" visade sig vara profetisk. När den socialdemokratiska valsegern var ett faktum och Ingvar Carlssons ministär intog Rosenbad återfanns, med undantag av Birgitta Dahl, samtliga personer som tidigare porträtterats i "Skuggkabinettet", lät vara att några av dem inte fick de statsrådsposter som antogs och som de själva hade tänkt sig.

Överraskningar saknades emellertid inte i Ingvar Carlssons regering. Utöver de givna kandidaterna Mona Sahlin, Göran Persson, Lena Hjelm-Wallén, Pierre Schori och Anders Sundström hade statsministern utsett en rad personer som få, om ens någon, hade räknat med som potentiella statsråd. Ett exempel är utan tvekan den nye utbildningsministern, Carl Tham, tidigare partisekreterare i folkpartiet och f d generaldirektör för Sida. Han delar nu ansvaret för utbildnings- och skolpolitiken med en annan partibytare, Ylva Johansson, tidigare kommunistisk riksdagsledamot. Möjligen var det denna kombination med en gammal folkpartist och en avdankad kommunist i regeringen som låg bakom Ingvar Carlssons myckna tal i valrörelsen om "breda lösningar" och behovet av "samarbete".

Eftersom Carl Tham inte har suttit i riksdagen för socialdemokraterna och än mindre intagit någon plats i det tidigare skuggkabinettet är det svårt att bedöma vilken politik han kommer att bedriva inom sitt ansvarsområde. Uppgiften blir inte lättare av det faktum att Tham under senare år inte har ägnat sig särskilt mycket åt utbildningspolitik. I början av 1970-talet skrev han som folkpartistisk partisekreterare en bok med titeln *Universiteten i utbildningssamhället*, i vilken han bl a gick till storms mot planerna att införa linjesystemet. Men därefter har inte utbildningspolitiken spelat någon framträdande roll i Carl Thams politiska förkunnelse. För att skaffa sig en bild av Carl Tham är det därför nödvändigt att göra en bredare, allmänpolitisk, granskning. Hans syn på utbildningspolitiken får i huvudsak bedömas utifrån de uttalanden och deklARATIONER som har gjorts sedan han tillträdde som utbildningsminister.

Möjligheterna att studera Thams insatser och åsikter på andra områden är desto större. Han har, oberoende av partitillhörighet och oberoende av om han haft politiska uppdrag eller ej, varit en minst sagt flitig samhällsdebattör. Han är insatt i de flesta frågor och har en politisk bredd som överträffas av få. Under de senaste 15-20 åren har han på ett eller annat sätt deltagit i de flesta

centrala politiska stridsfrågorna, antingen aktivt som partisekreterare och statsråd för folkpartiet eller som opinionsbildare med pennan som främsta vapen. Som gästskribent i olika tidningar och som flitig producent av debattartiklar tycks han ha utnämnt sig själv till expert på snart sagt varje område.

Thams "aktivism" ger som sagt goda möjligheter att göra en allmänpolitisk bedömning av var han står idag. En intressant frågeställning är självfallet om denne f d detta folkpartist kan placeras i någon falang inom socialdemokratin. En annan är om Thams partibyte var ett resultat av ett åsiktsbyte eller om han i själva verket har varit "vänster" hela tiden. Mot denna bakgrund är det också intressant att försöka besvara frågan vilken roll Tham kommer att spela i regeringen. Kan han förväntas bidra till den nödvändiga ideologiska och politiska förnyelsen av socialdemokratin, eller är han en traditionalist som värnar etablerade åsikter och värderingar inom socialdemokratin?

Ideologen till vänster

Efter segervalet 1976, då de borgerliga partierna för första gången på 44 år fick chansen att ta över regeringsmakten, spelade Carl Tham en central roll. Vid sidan av Per Ahlmark var det Tham som för folkpartiets räkning skötte förhandlingarna med centern och moderaterna. 1977 gav journalisten Kai Hammerich ut en bok med titeln *Kompromissernas koalition* där han skildrar processen fram till regeringsbildningen. Hammerich försöker också ge en bild av de olika partiernas förhandlare, däribland Carl Tham:

Om Ahlmark av de sina upplevs som agitatorn i folkpartigänget så upplevs Carl Tham som ideologen. Det är Tham som brottas med framtidsproblem som t ex nolltillväxt, löntagarfonder och energiförsörjning. Han är principfast - alltför principfast tycker många - och han driver stenhårt de åsikter han tycker folkpartiet bör stå för. Han formulerar sig ofta aggressivt, han har inget till övers för "högern" och han är den i partiledningen som befinner sig längst ut på vänsterkanten.¹

Hammerich är inte ensam om att utnämna Tham till ideolog på vänsterkanten. Även Sven-Erik Larsson, Dagens Nyheters tidigare chefredaktör betecknar i sin bok *Mellan Bohman och Palme* från 1992 Tham som "partiideologen" som försökte driva folkpartiet till vänster efter att Bertil Ohlin avgått som partiledare.² Ett exempel på Thams tidiga radikalism är, enligt Larsson, boken

¹ Kai Hammerich, *Kompromissernas koalition*, 1977, sid. 165

² Sven-Erik Larsson, *Mellan Bohman och Palme*, 1992, sid 336 ff

Den nygamla vänstern som Tham skrev tillsammans med Daniel Tarschys i slutet av 60-talet. Boken är förvisso en stark vidräkning med marxismens och nyvänsterns idéer, men författarna vill inte framstå som försvarare av den bestående ordningen och understryker att de inte avvisar vänstersocialismen i dess helhet:

Eftersom hela boken är kritisk är det lätt att få uppfattningen att vi ställer oss totalt avvisande till alla vänstersocialistiska idéer. Så är naturligtvis inte fallet. Vi känner åsiktsgemenskap i en del frågor, och hyser respekt för den nya vänsterns debattskicklighet.³

Ett exempel på denna åsiktsgemenskap utgörs av författarnas kritik mot "den liberala blandekonomin" misslyckande med att uppnå de fördelningspolitiska målen. "Det finns anledning att vara pessimistisk när det gäller möjligheterna för en demokrati ... att åstadkomma radikala förändringar i den traditionella fördelningen av nationalprodukten",⁴ skriver Tham och Tarschys och anger skärpt förmögenhetsskatt och höjd arvsskatt som en framkomlig väg att få en rättvisare fördelning.

Det nya partiprogrammet

Carl Thams kanske viktigaste ideologiska insats för sitt dåvarande parti gjordes i samband med utformningen av folkpartiets partiprogram 1972. Tham hade blivit partisekreterare 1969 och i denna egenskap hade han ansvar för arbetet med att ta fram ett nytt partiprogram, och därmed över dess innehåll.⁵ Inför programskrivningen redovisade Tham sina synpunkter i debattskriften *Välfärdens villkor*. Om ekonomin och tillväxten skrev han bl a att "Vi behöver en styrd och kontrollerad tillväxt"⁶. Formuleringen kan tjäna som en tydlig illustration av vad som sedan kom sedan kom att känneteckna det nya partiprogrammet.

1972 års partiprogram markerar den förskjutning åt vänster som kännetecknade folkpartiet efter Bertil Ohlins avgång, en svängning som Carl Tham i högsta grad var tillskyndare av. I programmet finns tydliga markeringar mot marknadsekonomin alla upptänkliga brister och det talas om behovet av "en socialliberal ramhushållning":⁷

³ Daniel Tarschys & Carl Tham, *Den nygamla vänstern*, 1967, sid 18

⁴ Tarschys & Tham, sid 109 f

⁵ S-E Larsson, sid 337

⁶ Carl Tham, *Välfärdens villkor*, 1971, sid 24

⁷ Folkpartiets program, 1972, sid 26

Det marknadsekonomiska systemet har mekanismer, som om det fritt får verka, kan medföra privat maktkoncentration, hård exploatering av miljön och ekonomiska klyftor. Genom politiska beslut fastläggs hur marknadsekonomin skall fungera så att detta undvikas och viktiga välfärds mål främjas ... Denna generella styrning måste kompletteras med insatser av selektivt slag.⁸

Carl Thams partiprogram präglas av en stark tro på statens förmåga att styra ekonomin och fördela resurserna. Skatternas främsta syfte, förutom att dra in pengar till statskassan, är att bidra till förmögenhetsfördelningen och att "utnyttjas som redskap i konjunkturpolitiken".⁹ Det förstnämnda målet talar, enligt programmet, för "en hög arvs- och förmögenhetsskatt" När det gäller konjunktur- och stabiliseringspolitiken förordas allt från "snabba och smidiga" förändringar av mervärdesskatt och arbetsgivaravgifter till statlig påverkan av investeringsutvecklingen i näringslivet bl a genom investeringsavgifter respektive investeringsbidrag. Till de mer komiska inslagen i programmet hör kravet på att sammankalla stabiliseringspolitiska konferenser för att kunna vidta rätt åtgärder vid rätt tidpunkt.¹⁰

Ett annat viktigt inslag i det av Tham utarbetade programmet är kravet på ökad reglering av arbetsmarknaden. Man får intryck av att folkpartiet, och i viss mån centern, under 1970-talets första hälft gjorde allt för att övertrumfa socialdemokraterna i "löntagarvänlighet", dvs att lagstiftningsvägen uppfylla krav som LO inte hade fått tillgodosedda i förhandlingar med arbetsgivarna. Denna ambition avspeglas följdriktigt i 1972 års folkpartiprogram.

Målet för arbetsdemokratin är att de anställda har insyn, inflytande och medbestämmanderätt på alla nivåer i företag och förvaltning ... Inflytande och medbestämmande skall bl a gälla företagets verksamhet och program. Frågor om arbetslivets villkor måste handläggas gemensamt av löntagar- och arbetsgivarparterna. Frågor om arbetsmiljö skall vara förhandlingsbara. Därför måste löntagarnas ställning vid lokala förhandlingar stärkas genom ändringar i gällande lagstiftning.¹¹

Efter detta stycke i partiprogrammet fogas ytterligare konkreta krav på lagstiftning för att förverkliga "arbetsdemokratin". Som bekant blev Carl Tham och folkpartiet mycket framgångsrika på denna punkt. Den gamla "svenska

⁸ Ibid

⁹ Ibid, sid 31

¹⁰ Ibid, sid 29 ff

¹¹ Ibid, sid 57

modellen" som byggde på frivilliga avtal mellan arbetsmarknadens parter övergavs och vi fick i stället LAS, MBL och en stelbent och rigid arbetsrätt.

Löntagarfondernas fader

Om Tham körde om socialdemokraterna i vänsterfilen när det gäller arbetsrättslagstiftningen var det ändå en blygsam insats jämfört med vad han lyckades åstadkomma i fråga om löntagarfonderna, 1970- och 1980-talens mest laddade politiska stridsfråga. Det var förmodligen inte avsikten, men genom att driva och radikaliserat tidigare kända idéer om vinstandelar i företagen lyckades han driva socialdemokraterna och LO i alltmer socialistisk riktning. Man kan t o m säga att Carl Tham står som andlig fader till löntagarfonderna.

Folkpartiet hade länge, men utan framgång, drivit kravet på individuella vinstandelssystem i företagen. Frågan fick förnyad aktualitet i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet. En viktig skillnad mot tidigare var emellertid att nu fanns Carl Tham med i bilden. Han förde pennan i en folkpartistisk motion till riksdagen 1974 om lagstadgad löntagarandel i kapitaltillväxten. I motionen, liksom i en tidigare rapport, hade perspektivet förskjutits och fördelningspolitiska mål ställdes i förgrunden.¹² Nu var det inte längre fråga om några traditionella vinstandelssystem ute i företagen, utan om ett system med övergripande fonder.¹³ Tham dolde inte sina taktiska motiv bakom förslaget. I en promemoria förklarade han rakt på sak att det i grunden handlade om att försätta socialdemokraterna på defensiven genom att spela på deras planhalva.

Poängen med detta stora grepp är att ta i från sossarna en del av deras kläder: Varför skall de framstå som särskilt fina när det gäller löntagarnas inflytande i näringslivet när vi stått för en hel del av idéerna.¹⁴

Tham lyckades väl i sin ambition att bära samma kläder som socialdemokraterna. Vid överläggningarna på Haga slott samma år fick folkpartiet igenom sitt krav att fondfrågan skulle utredas. Ansvar för fondutredningen var formellt den socialdemokratiska regeringens, men i praktiken var det Carl Tham och Carl Lidbom som gemensamt snickrade i hop direktiven.¹⁵ Socialdemokraterna och, i än högre grad LO, var egentligen emot

¹² S-E Larsson, sid 83

¹³ Erik Åsard, Kampen om löntagarfonderna, 1985, sid 16

¹⁴ S-E Larsson, sid 84

¹⁵ Åsard, sid 17

utredningen, eftersom man utgick från att folkpartiet var ute efter individuella vinstandelssystem. Thams och Lidboms direktiv kom emellertid att ligga väl i linje med vad som senare kom att bli huvudförslagen i löntagarfondsdebatten. I deras direktiv myntades för övrigt också begreppet löntagarfonder.

I de sakkunnigas arbete bör ingå att konstruera en eller ett par modeller för löntagarfonder. Modellerna bör konstrueras så att de är ägnade att förebygga risken för vidgade förmögenhetsklyftor, stärka den solidariska lönepolitiken och främja utveckling(en) mot ökad företagsdemokrati. ¹⁶

Eftersom LO var emot den statliga utredningen och inte annat än marginellt hade fått något inflytande gick man vidare på egen hand. Sven-Erik Larsson sammanfattar i sin bok *Mellan Bohman och Palme* hur Rudolf Meidner och LO resonerade:

Folkpartiets aktivitet på fondområdet gav sannolikt Meidner råg i ryggen. När ett borgerligt parti krävde förmögenhetsutjämning och föreslog lagstiftning ... öppnades politiskt sett grinden för den som ville gå vidare på den socialistiska vägen. Och det vill Meidner ... målet förändrades drastiskt till att gälla löntagarmakt (d v s LO-makt, min anm.) över de större företagen. ¹⁷

Tham lyckades således inte enbart radikaliserat sitt eget parti och få med sig socialdemokraterna på noterna. Han drev dessutom LO och i förlängningen också socialdemokraterna vänsterut. När Tham satte på sig sossarnas kläder bytte de om till en ännu rödare kreation.

Trots tillfredsställelse över att socialdemokraterna gick med på en utredning fick man snabbt kalla fötter inom folkpartiet. Det fanns starka betänkligheter redan mot Carl Thams ursprungliga motion. Och tveksamheterna blev inte mindre när Tham hade gjort upp med Lidbom. Riktigt illa blev det året därpå när LO presenterade sitt förslag. Men då var det för sent. Löntagarfondsstriden hade dragit i gång, mer eller mindre med Carl Tham som upphovsman. ¹⁸

Medan folkpartiet först blev alltmer tveksamt och sedan uttalad motståndare till fondidéerna fortsatte Carl Tham sin flirt med fackföreningsrörelsen och socialdemokraterna. Han uttalade sig fortfarande å folkpartiets vägnar, men det blev alltmer uppenbart att han inte längre hade sitt parti bakom sig. Inför valet 1976 hade folkpartiet gjort tydliga markeringar

¹⁶ Ibid, sid 18

¹⁷ S-E Larsson, sid 87

¹⁸ Ibid, sid 88

mot LO:s fondförslag, vilket emellertid inte hindrade Tham från att året därpå i LO-tidningen uttala sina sympatier för de föreslagna fonderna.

Vi i folkpartiet kan ställa upp bakom de principer som dragits upp i LO:s och TCO:s förslag till löntagarfonder. Och vi har ett klart intresse av att resonera om tekniska lösningar.¹⁹

Även sedan det stod klart att socialdemokraterna enbart var intresserade av kollektiva fonder fortsatte Tham att tala för en kompromiss med LO och socialdemokraterna. I SAF-tidningen den 7 augusti 1980 kritiserade han arbetsgivarna för att de inte ville vara med om att införa löntagarfonder:

Jag tror att det är dumt av arbetsgiversidan att säga blankt nej till löntagarfonder. Då förskjuter och försvagar man den borgerliga mitten. Jag tror att det kommer att växa fram ett behov av att lösa den här frågan. Säger arbetsgivarna nej skapar det bara en hårdare konfrontation i samhället.²⁰

Thams resonemang tycks ha gått ut på att det var ofrånkomligt att införa någon form av löntagarfonder, och att det därför var bättre att göra upp med (s) och LO om en gemensam lösning. Så sent som 1982, kort före valet, hoppades han på en uppgörelse. Om man hade denna inriktning skulle det, enligt Tham, vara möjligt att "resonera om andra, mer blandekonomiska alternativ" och nå "en uppgörelse som skulle kunna stärka den svenska ekonomin".²¹

Carl Thams tes om kompromiss i löntagarfondsfrågan är intressant så till vida att såväl hans eget agerande som utvecklingen i början av 1980-talet visar att han hade fel. Thams försök att anpassa folkpartiets ursprungliga förslag om vinstandelar så att det bättre skulle passa socialdemokraterna ledde till att LO och därmed socialdemokraterna radikaliserades. Tyngdpunkten i en eventuell kompromiss försköts därigenom med nödvändighet åt vänster. Det kompakta motståndet mot löntagarfonderna ledde så småningom till att socialdemokraterna, uppenbarligen med stor vanda om man får tro Kjell-Olof Feldt, lade fram ett mycket urvattnat förslag. Om Thams uppmaningar om kompromisser hade hörtsammats skulle slutresultatet med all sannolikhet ha blivit ett mer långtgående fondsystem.

¹⁹ Intervju med Carl Tham, LO-tidningen, nr 18 1977

²⁰ Intervju med Carl Tham, SAF-tidningen, 7/8 1980

²¹ Carl Tham, Dagens Industri, 26/8 1982

Tham på väg ut

Det är uppenbart att Carl Tham redan från början tillhörde vänsterfalangen inom folkpartiet. Följdriktigt förordade han inte bara kompromisser med socialdemokraterna i bl a fondfrågan. Vid upprepade tillfällen under 1970-talet och början av 1980-talet förespråkade han också en koalition mellan folkpartiet och socialdemokraterna.²² Samtidigt finns det mycket som tyder på att Thams vänstervridning förstärktes under dessa år. Löntagarfondsfrågan i kombination med moderaternas allt starkare ställning inom borgerligheten tycks därvidlag ha spelat en viktig roll som katalysator.²³

När folkpartiet i början av 1980-talet under inflytande av främst (den dåvarande) Bengt Westerberg orienterade sig åt höger och bidrog till en renässans för marknadsekonomiskt tänkande blev klyftan mellan Carl Tham och hans parti alltför stor.²⁴ Det är onekligen något av en historisk ironi att Bengt Westerberg beslutade sig att avgå som folkpartiledare sedan han misslyckats med att sy i hop en koalition med socialdemokraterna, d v s samma sak som Carl Tham en gång kämpade för, och där han hade Westerberg som sin främste vedersakare.

I den beskrivning av Carl Tham som Kai Hammerich gav i samband med regeringsskiftet 1976 var ett utmärkande drag att Tham stenhårt driver "de åsikter som han tycker folkpartiet bör står för". Under större delen av 1970-talet var han också framgångsrik i uppgiften att göra sina åsikter till folkpartiets. När hans vänstervridning fortsatte och partiet inte längre var med på noterna, utan i stället gick i motsatt riktning, blev det uppenbart att Tham hade misslyckats. Avståndet mellan Carl Tham och folkpartiet hade blivit för stort. Han slutade som aktiv politiker 1982 och lämnade folkpartiet 1984. Två år senare, efter mordet på Olof Palme, blev han medlem i socialdemokraterna. Mot bakgrund av den utveckling som hade föregått dessa beslut ter de sig ganska naturliga.

Sida-chefen tycker till

Efter att i två år ha varit chef för Statens Energiverk blev Carl Tham 1985 generaldirektör för biståndsorganet Sida, en post som han behöll fram till dess han utsågs till utbildningsminister i den nya socialdemokratiska regeringen. Till skillnad från de flesta andra tidigare politiker som blivit generaldirektörer

²² Hammerich, sid 165, S-E Larsson, sid 347

²³ S-E Larsson, sid 336-347

²⁴ Ibid

och verkschefer har Tham emellertid haft svårt att lämna den politiska hetluften, och har aldrig blivit en grå byråkrat som nöjt sig med att sköta de dagliga rutinerna. Carl Tham har tvärtom varit aktiv i samhällsdebatten, både inom det egna ansvarsområdet och på andra områden. En förklaring till detta gav han i en intervju strax efter regeringsskiftet. Tham menar att han är en ganska känslös person som känner starkt behov av försöka påverka och han har "ofta längtat efter att skriva ledare på morgnarna".²⁵

En något annorlunda bild av Carl Tham har Ernst Klein. I en artikel i Expressen 1987 menade han att Tham i själva verket är, och alltid har varit, mest intresserad av makt och att detta skulle förklara att "han nu skjuter fram andra sidor av sin person" vilket i och för sig inte behöver betyda "något mera genomgripande åsiktsbyte". Klein erinrar sig också hur Tham under folkpartitiden ofta brukade använda sig av en fräck parafras på ATP-valets slogan och undrar om det egentligen någonsin var menat som ett skämt. Carl Thams egen slogan under denna tid var: "Gärna debatt, men först ett rejält beslut!"²⁶ Om Klein har rätt skulle man kunna tolka Carl Thams många inlägg i debatten (och hans inträde i socialdemokratin) som ett uttryck främst för hans vilja att ställa sig in hos makten. Möjligen skulle man också kunna säga att Tham har känt ett behov av att bevisa och bekräfta att han, trots att han är en "överlöpare", numera är en "riktig" socialdemokrat.

Oavsett vilken förklaring som är den rätta, råder det inget tvivel om att Carl Tham har lyckats väl med uppgiften att företräda sitt nya parti. I såväl deklamationer från Sida som i olika inlägg och debattartiklar har han företrätt åsikter och ståndpunkter som varit politiskt korrekta inom socialdemokratin. Det är självfallet inte möjligt att redovisa alla de politiska frågor där Tham känt sig kallad att göra sin stämma hörd. I det följande refereras emellertid kortfattat några ställningstaganden som kan vara belysande för hans politiska åskådning.

Bistånd till vänster om marknaden

När det gäller biståndet har Sida-chefen Carl Tham hyst föga förståelse för kraven från borgerligt håll på demokrati och marknadsekonomi i mottagarländerna. I boken *Den nygamla vänstern* argumenterade Tham för att biståndet hade bäst förutsättningar att lyckas i demokratiska flerpartistater (även om han ansåg att "det sovjetiska systemets effektivitet inte kan

²⁵ Intervju med Carl Tham i Gomorron Sverige, TV2, 6/10 1994

²⁶ Ernst Klein, Expressen, 25/9 1987

bestridas")²⁷ Under senare år tycks han däremot ha betraktat demokrati och mänskliga rättigheter som närmast en bisak. Ett av många exempel på detta gavs i Sidas anslagsframställning för 1991/92 där situationen i Zimbabwe beskrevs.

Läget avseende mänskliga rättigheter har i förhållande till situationen före frigörelsen, totalt sett förbättrats ... En oroande faktor är emellertid att statschefen pläderat för införande av enpartisystem.²⁸

Enpartisystem och diktatur reduceras i detta fall till en "oroande faktor" och föranleder inte några nya krav på mottagaren och än mindre någon rekommendation till omprövning av biståndet. I andra sammanhang har Carl Tham gjort den schoriska revolutionsromantiken till sin och t o m försvarat Kubas militära inblandning i Angola. I en artikel i Expressen 1987 menade han att den kubanska närvaron i Angola enbart hotade Sydafrika och därför framstod som naturlig. Att Sverige i egenskap av biståndsgivare till både Kuba och Angola skulle ha några synpunkter på att det förstnämnda landet skickade trupper till det senare var inte att tänka på.

I den världsbild som i allmänhet förmedlas i västliga nyhetsmedier är det den "marxistiska" regeringen i Luanda och dess kubanska trupper som påstås utgöra ett "hot mot stabiliteten ... Att se världen på detta sätt är att se med Pretorias ögon. De kubanska truppers närvaro i Angola är ett hot endast mot den ordning och "stabilitet" Sydafrika vill ha.²⁹

Under 60- och 70-talen kritiserade Carl Tham emellanåt dem som angrep vissa diktaturer, men hade överseende med andra.³⁰ I citatet ovan gör sig emellertid Tham själv skyldig till selektiv diktaturkritik. Eftersom apartheidsystemets Sydafrika var en rasistisk diktatur blev det, enligt principen "min fiendes fiende är min vän", plötsligt legitimt att försvara den marxistiska diktaturen i Angola och det militära stödet från den likaledes marxistiska diktaturen på Kuba. Detta har inte hindrat Carl Tham från att i andra sammanhang kritisera bl a USA för att under det kalla kriget ha stött tvivelaktiga regimer enligt nämnda princip.³¹

²⁷ Tarschys & Tham, sid 164 och 168

²⁸ Sidas anslagsframställning för 1991/92, undertecknad av Carl Tham

²⁹ Carl Tham, Expressen, 29/12 1987

³⁰ Exempel på detta återfinns bl a i Tarschys & Thams bok om "Den nygamla vänstern", s 151 ff där vänstern kritiserar för att fördöma juntan i Grekland enbart för att denna ansågs vara "fel sorts diktatur" samtidigt som man hade överseende med "vänsterdiktaturer".

³¹ Exempel på detta återfinns bl a i Carl Thams bok "När tiden vänder", sid 51 f.

När det gäller den ekonomiska politiken i u-länderna har Carl Tham vid några tillfällen, exempelvis i en intervju i Göteborgs-Posten 1986, medgivit att Sverige inte alltid har ställt tillräckligt hårda krav på mottagarna. Men budskapet har då i allmänhet varit att detta framförallt har gällt "biståndets barndom" och att problemen därefter har rättats till. Den till synes självkritiska attityden har inte heller handlat om några principiella invändningar mot avsaknaden av marknadsekonomi i de berörda länderna. Tvärtom understryker Tham i den aktuella intervjun att "Sverige har givit Tanzania stöd i motståndet mot IMF (Internationella Valutafonden)" ³² när det har riktats krav på en radikal omläggning av den ekonomiska politiken.

Ett liknade tema återfinns i en artikel i Svenska Dagbladet från 1990 där Tham försvarar sig mot den växande kritiken mot biståndspolitiken. Under rubriken "Systemfelen i biståndet rättas nu till" meddelar Tham "att vi alltför länge bortsåg" från "sambandet mellan ekonomisk politik och utveckling." ³³ Artikeln ger onekligen intryck av att Tham tar åt sig av kritiken, men han skyller samtidigt i från sig och hävdar att de svenska ansträngningarna i Nicaragua och Vietnam inte har gett något vidare resultat "främst beroende på USA:s missbruk av sin maktställning i IMF och Världsbanken". Liksom tidigare saknas också principiella resonemang om marknadsekonomins betydelse för möjligheterna till ekonomisk utveckling i u-länderna.

I en intervju i Dagens Nyheter, som är av färskare datum (3/7 1994) än SvD-artikeln, är Tham åter oförstående inför kritiken mot biståndet och "pekar på en biståndsinsats som måste betraktas som den största svenska utrikespolitiska succén överhuvudtaget." ³⁴ Den insats som avses är stödet till Sydafrika, och även i övrigt framställs det svenska biståndet som framgångsrikt. Tham "finner det också orimligt att ständigt kräva att all utvecklingshjälp skall vara effektiv och ge utdelning." ³⁵

Den fd folkpartisten Carl Tham har uppenbarligen inte haft några svårigheter att inta rollen som socialdemokratisk apologet när det gäller biståndspolitiken. Till viss del kan det möjligen förklaras med att enigheten om biståndspolitiken har varit påfallande stor över partigränserna. Men Tham har inte nöjt sig med att pliktskyldigast försvara den rådande politiken. Han har snarare framträtt som en ideologiskt övertygad anhängare av den

³² Intervju med Carl Tham och Bengt Säve-Söderberg i Göteborgs-Posten, 4/5 1986

³³ Carl Tham, Svenska Dagbladet, 7 januari 1990

³⁴ Intervju med Carl Tham, Dagens Nyheter, 3/7 1994.

³⁵ Ibid

aktivistiska socialdemokratiska biståndspolitik som främst har stött, ekonomiskt såväl som politiskt, s k "progressiva" vänsterregimer i tredje världen. I den mån biståndsminister Pierre Schori behöver en hängiven konsult inom regeringen lär han finna den man han söker om han vänder sig till Carl Tham.

I utrikes ärenden

Om man sysslar med biståndspolitik ligger utrikespolitiken ofta nära till hands. Så också för Carl Tham. Även på detta område har han intagit tydliga vänsterståndpunkter. Här ges inte möjlighet att redovisa Thams alla utrikespolitiska utflykter, men det finns ändå anledning att uppehålla sig kring några ställningstaganden som är belysande.

Gulf-kriget

När FN:s handlingsförklaring bröts i samband med Iraks invasion av Kuwait 1990, var Tham snabbt ute och kritiserade världsorganisationens agerande. Han menade att resolutionen mot Saddam Husseins Irak var "ett nederlag för integriteten i FN:s fredsbevarande arbete".³⁶ I sin artikel kritiserade Tham också indirekt den dåvarande socialdemokratiska regeringen för att gå USA:s ärenden och för att den inte motsatt sig FN-resolutionen. "Enligt min mening borde Sverige redan före omröstningen ifrågasatt lämpligheten i den föreslagna resolutionen".³⁷

Thams ståndpunkt är intressant så tillvida att Ingvar Carlsson redan i november 1990 (innan Tham skrev sin artikel) hade distanserat sig från FN-resolutionen som Sverige formellt stödde. I ett insmickrande brev till Iraks diktator underströk Carlsson bl a att "den grundläggande konflikten i regionen är den palestinska frågan". Han talade också genomgående om "parterna" i konflikten och ställde därmed Sverige vid sidan av FN-alliansen.³⁸ För Carl Tham var detta emellertid inte tillräckligt. Han ifrågasatte om Sverige överhuvudtaget borde stödja FN-resolutionen. Tham återkom också senare, när kriget brutit ut, till sin tes att de gemensamma militära ansträngningarna var ett misslyckande för FN.³⁹

³⁶ Carl Tham, Dagens Nyheter, 31/12 1990

³⁷ Ibid

³⁸ Per Ahlmark, Vänstern och tyranniet, 1994, sid 22

³⁹ Carl Tham, Dagens Nyheter, 1/2 1991

Östeuropa och kommunismens fall

Ett liknande försök att inta en "tredje ståndpunkt" framkommer i Thams kommentarer till kommunismens fall i Öst- och Centraleuropa. Likt Pierre Schori som förutspådde en "brakseger" för socialdemokraterna vid de första fria valen i Östtyskland, proklamerade Tham "en väldig triumf för den reformistiska vänstern" och beklagade sig över att denna seger "omtolkades av den dominanta högern till en seger för kapitalismen."⁴⁰

Med detta är inte sagt att Tham på något sätt skulle försvara de tidigare kommunistiska systemen. Tvärtom levereras ofta kraftfull kritik mot de gamla regimerna (vilket är en välgörande skillnad mot hans syn på kommunistiska enpartistater i u-länderna). Tham tycks emellertid tro att det med traditionell socialdemokratisk reformism går att anträda de små stegens väg bort från kommunismen.

Trots att Östtyskland måste betraktas som ett specialfall anför Tham utvecklingen där som "beviset" för att det krävs omfattande bistånd och statliga insatser för att klara den successiva omställningen⁴¹. Samtidigt förtiger han att de länder som genomfört ett snabbt systemskifte också har lyckats bäst med uppgiften att skapa en fungerande marknadsekonomi och åstadkomma ekonomisk tillväxt. I Thams värld proklameras vänsterreformismens seger och en stegvisa omvandling till blandekonomi.

Arbetslöshetens Europa

Om det enligt Tham behövs mer politik och mindre marknad i Östeuropa så gäller det om möjligt i än högre grad för Västeuropa. Carl Tham levererar ofta en aggressiv kritik mot "högern", "nyliberalismen" och "marknadskrafterna". Dessa krafter har, enligt Tham, orsakat den höga arbetslösheten i flertalet västeuropeiska länder. En artikel från 1991 i tidningen Arbetet är belysande.

För 10-15 år sedan ansågs det otänkbart att demokratiska samhällen skulle acceptera en mer eller mindre permanent arbetslöshet på ca 10 procent. I dag har den blivit en del av den sociala verkligheten, knappt längre diskuterad. I Sverige har socialdemokratin in i det längsta försökt hålla stånd men marken gungar under fötterna och ny-reaktionens ideologier slår fast att arbetslösheten måste vara hög i ett civiliserat och tillväxtfrämjande samhälle. I takt med att marknadstänkandet återtar herraväldet över sinnena kommer den sociala uppgivenheten tillbaka.⁴²

⁴⁰ Carl Tham, Arbetet, 18 maj 1991

⁴¹ Carl Tham, Arbetet, 2 mars 1991

⁴² Carl Tham, Arbetet, 18/5 1991

Tham relaterar dagens arbetslöshet till hur det var för 15 år sedan, men glömmer bort att de offentliga utgifterna och därmed skatterna då var lägre samtidigt som regleringarna var färre. Det har uppenbarligen inte heller slagit honom att de främsta orsakerna till Sverige under dessa år kunnat redovisa en lägre arbetslöshet, är att den har dolts genom en hög frånvaro till följd av övergenerösa socialförsäkringssystem och en alltför kraftig offentlig expansion, vilket i sin tur har skapat de strukturella problemen i den svenska ekonomin.

Föga förvånande har inte Tham mycket gemensamt med de idéer som i dag diskuteras inom EU för att skapa förutsättningar för nya jobb och bekämpa arbetslösheten. Nyckelorden i socialisten Jacques Delors vitbok om konkurrenskraft och arbete i Europa är avreglering, flexibel arbetsmarknad och lägre beskattning av arbete. För sådana ledstjärnor har Carl Tham inget till övers. De är i hans värld ett uttryck för en illasinnad nyliberalism som egentligen inget hellre vill än att arbetslösheten skall vara hög.

Välfärdsstatens försvarare

I analogi med sin kritik mot marknaden framstår Carl Tham inrikespolitiskt som en av välfärdsstatens mest hängivna försvarare. Redan i början av 1980-talet varnade han för att de i sammanhanget blygsamma besparingar som då genomfördes inte fick leda till "välfärdssamhällets (d v s välfärdsstatens, min anm) nedskrotning".⁴³ Samma tema återkom några år senare när Tham målade upp bristerna i vården och uttryckte sin oro för privatiseringar och besparingar.⁴⁴ Det föresvävade honom inte att effektivisering och alternativ till det offentliga kunde, vilket också har skett, leda till bättre vård och färre köer.

När Lindbeck-kommissionen 1993 presenterade sitt betänkande och lade fram besparingskrav som i dag närmast betraktas som ett minimum, kom kritiken från Tham som ett brev på posten. I en artikel i *Arbetet* menade han att kommissionens slutsatser måste betraktas som "ett politiskt aktstycke" som inte får "förväxlas med vetenskaplighet". Särskilt upprörd var Tham över kommissionens systemkritik som han uppfattade som en attack på den svenska modellen.

Den Lindbeckska kommissionens hela synsätt på det politiska systemet präglas av deras föreställning att Sveriges ekonomiska kris djupast sett är en institutionernas kris och att grundfelet ligger i den svenska modellen -

⁴³ Carl Tham, *Dagens Industri*, 19/4 1983

⁴⁴ Carl Tham, *Dagens Nyheter*, 20 december 1988

en modell som fö beskrivs på ett oerhört förenklat sätt. Jag vill starkt ifrågasätta denna tes. Attackerna mot den svenska modellen och offentlig sektor är ideologiproduktion, inget annat.⁴⁵

Carl Tham tycks överhuvudtaget ha mycket svårt att acceptera att man ifrågasätter det politiska och ekonomiska systemet eller den svenska modellen om man så vill. Tron på politikens möjligheter är grundmurad. Om något har gått snett är det inte systemets fel. Om politikerna har misslyckats beror det inte på att de har beslutat om för mycket utan att de har fattat fel beslut. Då är det bara att leverera nya och, förhoppningsvis, bättre beslut.

Tron på politikens förmåga är också Thams credo i boken *När tiden vänder* som kom ut i maj 1994. Boken innehåller i huvudsak en upprepning av de ståndpunkter som han har framfört i tidigare artiklar även om resonemangen utvecklas något. Både när det gäller inrikes- och utrikespolitiken vänder sig Tham mot uppfattningen att historien skulle vara slut eller att vi inte skulle ha möjlighet att påverka utvecklingens gång. Tvärtom menar han att vi kan vända tiden och styra utvecklingen om rätt beslut fattas. I det inledande kapitlet sammanfattar Carl Tham sin åskådning med en formulering av Marx. Ytterst är uppgiften att "ersätta omständigheternas och ödets makt över individerna med individernas makt över ödet och omständigheterna".⁴⁶

Utbildningsministern

Ingvar Carlssons utnämning av Carl Tham till utbildningsminister kom som en överraskning för de flesta. Om man har studerar hans tidigare roller och ställningstaganden framstår emellertid inte upphöjelsen till statsråd och chef för utbildningsdepartementet som lika förvånande. Som framgått pläderade Tham under sin tid som folkpartist för en närmare samverkan med, eller t o m en koalition, med socialdemokraterna. När denna fråga var aktuell var det också Tham som ansvarade för många av diskussionerna med socialdemokraterna och hans närmaste kontaktperson var då Ingvar Carlsson med vilken han hade "förtroliga kontakter".⁴⁷ Möjligen grundlades redan då ett ömsesidigt förtroende som i kombination med Thams partibyte och hans uttalade försvar för socialdemokratisk politik på olika områden har kvalificerat honom för en plats i Carlssons nya regering.

⁴⁵ Carl Tham, *Arbetet*, 14/3 1993

⁴⁶ Carl Tham, *När tiden vänder*, 1994, sid 26

⁴⁷ Sven-Erik Larsson, *Mellan Bohman och Palme*, sid 345

Eftersom Carl Tham nyligen har tillträtt sin post är det av naturliga skäl svårt att göra någon mer fullständig bedömning av utbildningspolitikens inriktning. Sedan regeringsskiftet har han emellertid hunnit med några intervjuer och där kunnat ange några riktlinjer. Att han vill och tror sig kunna påverka eller styra utvecklingen råder det, som framgått tidigare, inget tvivel om. Frågan är hur han som utbildningsminister vill göra detta.

En av de viktigaste uppgifterna är enligt Tham att öka jämställdheten vid landets lärosäten. För att bryta könsmönstret på lång sikt handlar det om att arbeta med "attitydförändringar" och därigenom skapa bättre förutsättningar för kvinnor inom den högre utbildningen.⁴⁸ Carl Tham menar dock att det kortsiktigt krävs mer radikala grepp. I linje med sin vilja att styra och ställa tvekar han inte heller att med kvotering och politiska beslut förändra könsfördelningen vid universiteten och högskolorna. Tham går t o m så långt att han utlovar att alla lediga professorstjänster "i första omgången" skall ges till kvinnor.⁴⁹

Att det behövs en radikal förbättring av jämställdheten inom universitetsvärlden råder det knappast något tvivel om. I Sverige är för närvarande endast sex procent av professorerna kvinnor. Thams modell att från utbildningsdepartementets fönster peka med hela handen måste emellertid betraktas som minst sagt tvivelaktig. Det är svårt att se att de många kvinnor som har professorskompetens skulle vilja få en utnämning av Tham enkom därför att de är kvinnor. I likhet med sina manliga kollegor vill de naturligtvis granskas och få professorer i kraft av sin kompetens och inget annat. I värsta fall skulle också Thams "tvångslagstiftning" kunna motverka sitt eget syfte. Jämställdhetsstatistiken skulle förbättras men man skulle inte komma åt de orsaker som lett till att kvinnorepresentationen är så låg.

Till skillnad från många av sina statsrådskollegor har han inte utställt omfattande löften att riva upp och återställa fattade beslut. Ett viktigt undantag finns emellertid. Beslutet att avskaffa kårobligatoriet skall rivas upp. Under sin tid som folkpartist var han motståndare till obligatoriet, men nu hyser han uppenbarligen inga betänkligheter mot att tvångsansluta studenterna till kårerna, utan ser det "mer som en praktisk fråga".⁵⁰

Carl Tham motiverar sitt löfte att ligga lågt med återställare, med att högskolorna måste få arbetsro. Det hindrar honom emellertid inte från att på

⁴⁸ Intervju med Carl Tham i Dagens Nyheter, 16 oktober 1994

⁴⁹ Ibid

⁵⁰ Ibid

sikt vilja förändra tingens ordning. De två privata högskolor som har bildats skall få finnas kvar, men kontrakten måste "ses över". En annan förändring som måste ske är att anställningsbestämmelserna måste bli mer likvärdiga.⁵¹ Thams försiktiga formuleringar låter förvisso ganska harmlösa. Men med kännedom om hans tilltro till politiken i andra sammanhang, är det mycket som tyder på att det bakom dessa formuleringar döljer sig en vilja att helt eller delvis återgå till den gamla centralstyrning, som syftade till att likrikta utbildningen.

Att det finns goda skäl att hysa sådana misstankar bekräftas också i en intervju i Expressen den 27 oktober. Tham kritiserar där ett alltför nära samarbete mellan näringsliv och högskolor. Det är "en farlig tendens eftersom de (företagen min anm) bara går in på områden som direkt intresserar dem, binder upp skräddarsydda utbildningar och får inflytande på forskningen".⁵²

Även på utbildningens område förefaller Carl Tham vara uppfylld av sin tro på det politiska systemets möjligheter och förmåga. Om politikerna, i detta fall han själv, bara fattar de riktiga besluten är det möjligt att uppnå ett närmast perfekt samhälle och en utbildning som nästan helt saknar brister.

Sammanfattning och slutsatser

Om man kortfattat skall försöka sammanfatta Carl Thams politiska utveckling från slutet av 1960-talet fram till i dag skulle man kunna sätta rubriken: "Från vänsterradikal folkpartist till socialdemokratisk traditionalist". Det är uppenbart att Tham från början av sin politiska bana i folkpartiet tillhörde vänsterfalangen och betraktades som radikal utifrån den tidens politiska strömningar och värderingar. Denna position på höger-vänsterskalan innebar emellertid inte att han under 1970-talet var politiskt isolerad och saknade inflytande. Med sina centrala poster, bl a som partisekreterare och "ideolog", lyckades han tvärtom i hög grad påverka folkpartiets politiska inriktning i enlighet med sina egna åsikter. Tydliga uttryck för detta är partiprogrammet från 1972 och löntagarstrategin från början av 1970-talet, som mynnade ut i löntagarfondsutredningen.

I takt med att Thams vänstervridning accentuerades samtidigt som folkpartiet i början av 1980-talet gick åt motsatt håll blev avståndet mellan honom och partiet för stort. Det var således ett naturligt steg när han lämnade folkpartiet och i stället, efter ett par år i politisk karantän, blev medlem i

⁵¹ Ibid

⁵² Intervju med Carl Tham i Expressen, 27/10 1994

socialdemokraterna. Han har därefter agerat som ivrig förespråkare av en aktivistisk bistånds- och utrikespolitik där revolutionsromantiken legat nära till hands. Inrikespolitiskt har han uppträtt som en övertygad försvarare av välfärdsstaten och den sociala ingenjörskonsten. Carl Tham har således utvecklats till en socialdemokratisk traditionalist och kan sägas tillhöra vänsterfalangen även inom sitt nuvarande parti.

Denna beskrivning är emellertid ofullständig eftersom den antyder att det nästan enbart är Carl Tham personligen som har bytt åsikter och tagit rejäla kliv åt vänster. Bilden stämmer så tillvida att Thams ståndpunkter förstärktes när han i början av 1980-talet hamnade på kollisionkurs med folkpartiet. Mer påfallande är emellertid hur lite Carl Thams åsikter och värderingar har ändrats sedan början av 1970-talet. Den främsta orsaken till att Tham i dag framstår som en socialdemokratisk traditionalist är inte att han själv har förändrats, utan att verkligheten har gjort det. Samhällsklimatet är väsentligen annorlunda än för 20-25 år sedan och den politiska terrängen har ändrats i grunden. Carl Tham har däremot kvar samma karta och kompass som då, samtidigt som han har orienterat sig något åt vänster.

Förändringarna i den politiska geografin i kombination med Thams egen vänstersväng gör att han måste betraktas som socialdemokratisk traditionalist. Detta blir inte minst tydligt när han konfronteras med de s k förnyarna inom partiet. Även socialdemokraterna har förändrats under den tid som har gått sedan Carl Tham inledde sin politiska karriär och det finns numera strömningar inom rörelsen som ifrågasätter den starka staten och betonar det personliga ansvaret. Sprickan mellan Carl Tham och förnyarna blev påtaglig, när han några dagar efter regeringsskiftet konfronterades med SSU-ordföranden Karl-Petter Thorwaldsson i radioprogrammet God morgon världen.

Thorwaldsson vill att den offentliga sektorn skall reformeras så att medborgarna själva får ta större direkt ansvar, både för pengar och verksamhet inom exempelvis barnomsorg, skola och sjukvård. Medan den traditionella socialdemokratiska doktrinen handlar om "det starka samhället" (staten) betonar Karl-Petter Thorwaldsson i stället behovet av "egenmakt". Dessa tankar har emellertid inte Carl Tham mycket till övers för. När han får frågan om man skall ta personligt ansvar för sin skola och sitt dagis blir svaret avvisande.

Men se det tycker jag är fel. Det tycker inte jag man skall behöva säga. Det är klart att föräldrar skall gå på föräldramöten och man skall ta ansvar för hur det går för barnen ... Men det skall inte vara så att man skall känna sig som en dålig förälder om man inte samtidigt oavbrutet

befinner sig i skolan ...Vi måste ju också ha någon sorts arbetsfördelning i samhället. Och jag menar att man måste kunna lita på den service, de myndigheter, de olika verksamheter som vi gemensamt finansierar. De skall vara bra och de skall inte kräva att jag ständigt är där och tittar till dem.⁵³

Carl Thams bekännelse till politikens överhöghet gäller allt från hur daghemmen skall skötas till hur globala problem rörande ekonomi, arbetslöshet och miljöförstöring skall lösas. I *När tiden vänder* sammanfattar Tham sin syn på politikens möjligheter och uppgifter i såväl ett nationellt som globalt perspektiv. Han menar att problemen går att lösa om det bara finns "en övertygelse hos politikerna att framtiden verkligen går att styra".⁵⁴ Tham räknar också upp ett antal områden där politiken "kan" styra utvecklingen.

Arbetslöshet är ingen naturlag. Den är ett resultat av regeringarnas politik. "Ökad konkurrenskraft" är inte svaret på alla ekonomiska problem. Den rika världen måste nu på allvar ompröva den egna utvecklingens riktning. Vi närmar oss tillväxtens gränser – och den stora uppgiften blir då att organisera vårt samhälle så att vi kan utnyttja och glädjas åt dess väldiga produktiva förmåga. Vi kan svänga vårt konsumtionsmönster mot ett ekologiskt mer rimligt mönster. Vi kan skapa en väl fungerande offentlig sektor som på en rad olika områden erbjuder människor möjligheter till utveckling. Staten kan styra investeringar mot nya välfärds mål. Avgörande blir hur vi löser fördelningsfrågorna. Minskade klasskillnader är en väg att möta globaliseringens krafter.⁵⁵

Det är också betecknande att Karl-Petter Thorwaldsson, i det refererade inslaget i *God morgon världen*, inte nämner Tham när han skall ge exempel på personer som han ser som förnyare inom socialdemokratien. Till denna krets räknar han Mona Sahlin, Anna Lindh och Margot Wallström, men inte Carl Tham. Han nämner till och med Ylva Johansson.⁵⁶ Den f d kommunisten framstår i Thorwaldssons ögon som mer av förnyare än den f d folkpartisten.

Det enda som möjligen skulle kunna ändra bilden av Carl Tham som en övertygad socialdemokratisk traditionalist är hans starka maktvilja. Denna strävan efter makt har, som redovisats tidigare, skildrats av bl a Ernst Klein. Uppfattningen att Tham mest är intresserad av makt delas av journalisten och

⁵³ Carl Tham i radioprogrammet *God morgon världen*, P1, 9/10 1994

⁵⁴ Carl Tham, *När tiden vänder*, sid 196 f

⁵⁵ *Ibid*, sid 196

⁵⁶ Karl-Petter Thorwaldsson i radioprogrammet *Godmorgon världen*, P1 9/10 1994

författaren Anders Isaksson. I en artikel i Moderna Tider (nr 11/94) fäster han uppmärksamheten på Thams trendkänslighet och allmänna luddighet när han torgför olika åsikter. Detta beror, enligt Isaksson, på viljan att ställa sig in hos makten.

Skälet är förstås att Tham inte tar några som helst risker, känslig som en seismograf rör han sig bara inom de cirklar som den politiska maktens konventioner för ögonblicket bjuder honom ... I en annan tid hade han gått makten till handa vid hovet, nu är han politisk teknokrat åt det parti som upplever sig äga staten och vars hela tankevärld, precis som Thams, cirkulerar kring kontrollen över statsmakten, the real thing.⁵⁷

När man läser Anders Isakssons artikel får man intrycket att Carl Tham egentligen inte har någon riktig övertygelse alls. Hans artiklar och inlägg är välskrivna men "inte mer mustiga än ett glas vatten" och åsikterna är anpassade till vad som är politiskt korrekt och gångbart hos makten.⁵⁸ Om Isaksson har rätt måste bilden av Tham kompletteras. Då är det troligt att han kommer att byta fot om, eller snarare när, socialdemokraterna tvingas till omprövning av sin politik. Framtiden får utvisa om Isaksson har rätt.

⁵⁷ Anders Isaksson, Moderna Tider, nr 11 1994

⁵⁸ Ibid